

SEURAKUNTA JA SEN KIRKOT

PALAUTATHAN PAIKALLEEN

JÄMSÄN SEURAKUNTA

Osa hämäläisiä suur-pitäjiä ja emäseurakuntia

Ensimmäiset vakituiset asukkaat Jämsänjoen varrelle asettuivat 1000-luvun tienoilla. Sitä ennen ja pitkään sen jälkeen alue oli pääsääntöisesti hämäläisten erämaata, jonne etelä-hämäläisten emäpitäjien kylät ja talot tekivät vuosittaisia pyyntiretkiään. Ensimmäiset jämsäläiset olivat eikristittyjä, sillä kristinusko saapui Suomen alueelle 1000-luvun lopulla ja sai vahvemman jalansijan hämäläisillä alueilla vasta 1200-luvun jälkipuoliskolla.¹

Jämsän alue yhdessä muun itäisen Hämeen kanssa kuului Suur-Hollolan alueeseen, joka oli vakiinnuttanut asemansa runsaan rautakautisen asutuksensa myötä. Hollolan seurakunta on perustettu tiettävästi 1200-luvun alkupuolella, ja sen vaikutuspiiriin myös Jämsän alue tuolloin kuului.²

Hollolasta irtaantui Sysmän seurakunta 1300-luvun lopulla. Alueella oli kirkko vuonna 1398, sillä paavi Bonifacius IX:n bullassa luvataan *"vapautuksia katumusharjoituksista niille, jotka käyvät tiettyinä bullassa mainittuina pyhinä Hartolan Pyhälle Annalle ja Pyhälle Ristille omistetussa kirkossa."*³ Tämä kirkko oli sen ajan jämsäläisten kirkko, sillä Jämsän alue kuului Sysmän seurakuntaan.

Seurakunnan synty

Jämsän pitäjä oli olemassa vuonna 1417, kun rajoja Kuhmoisten kanssa käytiin. Tuolloin on saattanut seurakuntakin olla olemassa, mutta sen syntyvuotena pidetään vuotta 1442, jolloin sen katsotaan eronneen Sysmän kirkkopitäjästä. Ensimmäinen tunnettu kirkkoherra oli Dominus Petrus, joka mainitaan vuonna 1497.⁴

Keskiajan ja uuden ajan taitteessa, 1500-luvun alkupuolella Jämsän maantieteellinen alue kattoi nykyisestä Jämsästä Jämsän, Jämsänkosken ja Koskenpään sekä Korpilahden, Muuramen, Säynätsalon ja Petäjäveden (Kuivasmäen). Tämän Suur-Jämsän rajat ovat vuosisatojen aikana

¹ Suvanto 1954. s. 98, 156-157.

² Juvelius 1927, 55; Hollolan seurakunta ennen ja nyt (online).

³ Juvelius 1927, s. 128-134.

⁴ Loistaa kuin kirkon ikkuna, 1992.

muuttuneet, ja etenkin 1600-luvun alkupuolella useita kyliä siirrettiin sekä Kuoreveden että Laukaan seurakunnan piiriin.⁵

Seurakunnalliset muutokset

Korpilahden kappeliseurakunta perustettiin vuonna 1691 ja Petäjäveden kappeliseurakunta vuonna 1779. Syntyi siis emäseurakunta ja sen kaksi kappelia. Kappeliseurakunnalla oli oma kappalainen, joka asui kappalaisen pappilassa. Kappeliseurakuntaan rakennettiin myös oma kirkko. Molemmat kappeliseurakunnat irtaantuivat omiksi seurakunniksi 1860-luvulla.

Vuodet 1867–1925 Jämsän seurakunta kattoi alueena Jämsän, Jämsänkosken ja Koskenpään. Vuonna 1925 Jämsänkoski ja Koskenpää muodostivat itsenäiset pitäjänsä, ja muodostivat omat seurakuntansa.

Uusi vuosituhat toi muutoksia seurakuntaan, ja seurakuntaliitosten myötä Jämsän seurakunta muodostuu nykyään vanhoista Jämsän, Jämsänkosken, Koskenpään sekä Kuoreveden seurakunnista. Jämsän kirkko toimii seurakunnan pääkirkkona.

⁵ Oja 1954, 174; Kuusanmäki 1962, 243.

KESKIAIKAISET KIRKOT

Tämän hetkisen tietämyksen ja tutkimuksen mukaan Jämsässä on ollut kaksi keskiaikaista kirkkoa. Ensimmäinen kirkkorakennus on todennäköisesti tehty heti 1400-luvun alku puolella, sillä itsenäiselle seurakunnalle on tarvittu kirkko. Vuonna 1753 kirkkoherra Östbergin kirjaaman tiedon mukaan Jämsän ensimmäinen kirkko olisi sijainnut Jämsänjoen ja Lukkarinojan välisellä niemellä. Lisäksi on kerrottu tarinaa, että urheilukenttää rakennettaessa oli havaittu hautakuvioita tällä alueella.⁶

Jämsän toinen, vielä 1600-luvulla käytössä ollut kirkko, oli puinen pitkäkirkko. Vuodelta 1654 säilyneen penkkijärjestyksen perusteella kirkkoon on mahtunut noin 200 henkeä. Jämsän pitäjässä arvioidaan 1600-luvun puolivälissä olleen noin 1700 asukasta⁷, joten kirkko on ollut ahdas. Täytyy kuitenkin muistaa, että kirkossa käytiin harvakseltaan ja etenkin pitkien matkojen päästä kirkkokäynnit saattoivat jäädä muutama kertaan vuodessa. Tämä toinen kirkko on mahdollisesti sijainnut nykyisen pappilarakennuksen ja Jämsänjoen välimaastossa, vanhan riihirakennuksen eteläpään tienoilla.⁸

Tiedot keskiaikaisten kirkkojen paikoista ovat melkein yhtenevät, joten on otettava huomioon se mahdollisuus, että keskiajalla rakennettuja kirkkoja on ollut vain yksi. Tai molemmat ovat sijainneet samalla paikalla.

Katolinen, keskiaikainen kirkko

Suomen keskiaika ajoittuu ensimmäisen ristiretken ja uskonpuhdistuksen välille, eli karkeasti vuosiin 1100–1540. Keskiaika päättyi uskonpuhdistukseen, joka toi luterilaisen uskon Ruotsin kautta Suomeen. Jämsän ensimmäiset kirkot olivat siis katolisia. Katolisesta uskosta Jämsässä muistuttavat kirkoista säilyneet puiset pyhimysveistokset, Neitsyt Marian alttarikaappi sekä triumfikrusifiksi. Katolisessa kirkossa eri pyhimyksille omistetut alttarit olivat merkittävässä roolissa. Kirkkosali erotettiin kuorista kuoriaidalla. Tämän aidan ylle, portin yläpuolelle sijoittui triumfikrusifiksi. Kuoriin oli pääsy vain papistolla.⁹

⁶ Suvanto 1954, 160; Katiskoski 1989.

⁷ Laitinen 1999, 143.

⁸ Kuusanmäki 1962, 159–160.

⁹ Lindberg 1998, 35.

Keskiaikainen kirkko luterilaisella ajalla

Uskonpuhdistus muutti ensimmäiseksi kirkon asemaa yhteiskunnassa, omaisuutta takavarikoitiin ja kirkon valtaa heikennettiin. Myös kirkon oppi ja käytännöt muuttuivat. Uudistukset vaikuttivat myös kirkkotilaan, mutta aluksi hyvin maltillisesti. Jämsässäkin säilyi katolisella ajalla rakennettu kirkko käytössä aina 1680-luvulle saakka. Vuonna 1571 säädetyssä Laurentius Pietarinpojan kirkkosäännössä sanotaan, että ”kirkkokalleudet, jotka ovat messuvaatteita, alttariliinoja, tauluja, pyhimyskuvia, kynttilöitä, kynttilänjalkoja, kruunuja jne.”, käyvät hyvin laatuun kohtuullisesti ja oikein käytettyinä¹⁰.

Vuonna 1675 Jämsän kirkkoherraksi valittu Kristofer Florinus katsoi, että Jämsän kirkko sisälsi liikaa katolilaisia harhaoppisia veistoksia ja messualttareita. 1600-luvun kuluessa Suomessa oli saanut jalansijaa puhdasoppisuus, jonka tavoitteena oli luterilaisten oppien korostaminen ja vakiinnuttaminen. Siihen liittyi myös uskonnollinen ja moraalinen kurinpito sekä kansanuskon vastustaminen. Näiden oppien myötä Jämsän keskiaikainen kirkko ”revittiin maan tasalle”.

¹⁰ Lindberg 1998, 37.

RISTIKIRKKO, 1684

Uusi kirkko rakennettiin uudelle paikalle, nykyisen Jämsän sankarihautausmaan alueelle. Se oli puinen ristikirkko, johon vuoden 1801 katselmuksen mukaan mahtui noin 600 henkeä. Näistä 168 paikkaa sijoittui kolmelle lehterille, jotka kirkkoon oli rakennettu 1760-luvulla. Lehtereiden rakentamisen aikaan Jämsän emäseurakunnan väkimäärä oli noussut 2400 ihmiseen.¹¹

Kirkon rakentamisesta tiedetään vähän, mutta 1700-luvulta säilyneet maininnat kirkon korjaustöistä, vuosien 1691 ja 1712 inventaarioluettelot sekä 1800-luvun alun katselemukset kertovat kirkon ulkonäöstä. Kirkossa on ollut tervattu paanukatto ja torni. Kirkossa oli seitsemän yhdeksän ruutuista ikkuna-aukkoa; itä-, etelä- ja länsiseinällä kaksi kullakin sekä pohjoisseinällä yksi. Lisäksi saarnatuolin päällä ja sakastissa oli kaksi pientä ikkuna-aukkoa. Kirkkoon tehtiin 1760-luvulla eteinen länsioven eteen sekä uusi sakasti.¹² Kirkon lasi-ikkunaan kuvattu kirkko on mahdollisesti lähellä totuutta.

Jämsän emäseurakunnan väkiluku kasvoi voimakkaasti 1700-luvun lopulla ja ylitti 1800-luvun alussa 4000 ihmisen rajan. Vanha kirkko kävi pieneksi ja sen tilalle päätettiin rakentaa uusi. Kirkko myytiin vuonna 1829 lukkari A. G. Nyströmille, jonka oli määrä hävittää kirkko kivijalkaa myöten.¹³

Jumalanpalveluselämä – Kirkon sisätilat – Kirkon rooli yhteiskunnassa

Uskonpuhdistuksen myötä jumalanpalveluselämään tuli hiljalleen muutoksia. Kuorialueella tapahtuva toiminta tuli lähemmäs seurakuntalaisia ja henkilökohtainen hartaudenharjoittaminen pienillä sivualttareilla päättyi. Jumalanpalveluksissa alkoi korostua kirkollinen yhteistoiminta.

¹¹ Kuusanmäki 1962, 307; Laitinen 1999, 154.

¹² Kuusanmäki 1962, 307–321.

¹³ Laitinen 1999, 154; Kuusanmäki 1962, 321.

Yhdessä kokoonnuttiin kuuntelemaan saarnaa, jonka merkitys 1600-luvun kuluessa nousi keskeisimmäksi osaksi jumalanpalvelusta.¹⁴

Tärkein paikka kirkossa oli alttari. Sitä ja kirkkosalia erottavan kuoriaidan merkitys väheni merkittävästi 1600-luvun kuluessa. Ilmeisesti kuoriaitaa ei rakennettu uuteen kirkkoon vuonna 1682, sillä vuodelta 1765 löytyy maininta kuoripalkin korjaamisesta ja kaunistamisesta. Kirkon alttaria kiersi alttarikehä, joka sekin vuonna 1765 korjattiin ja kaunistettiin.¹⁵ Vuoden 1905 kalusteluettelon mukaan tämän kirkon alttarilla oli keskiajalta peräisin oleva triumfikrusifiksi.

Saarnan merkityksen voimistumisen myötä uusi kirkkosali sai koristeellisen saarnatuolin nikkari Eskon toimesta. Saarnatuoliin kuului kaikukatos, tuoliosa, jalka, portaat kaiteineen sekä ovi(aukko), jonka päälle sijoittui ovenpäällystaulu. Vuonna 1706 kirkkoherra Gustaf Starckin ja hänen puolisonsa Anna Serlachian kustannuksella saarnatuoli maalattiin.

Uskonpuhdistuksen myötä kirkkotila maallistui, sillä siitä tuli hengellisen vallan lisäksi maallisen vallan esittämisaikaa. Saarnatuolista luettiin saarnan lisäksi valtiovallan käskyt ja lait. Säätyläisten asema korostui hautavaakunoiden ja hautamonumenttien sekä lahjoitusten kautta.¹⁶ Tästä esimerkkinä Jämsän kirkon lasimaalausikkunat, joissa tuodaan esille niiden lahjoittajat ansioineen. Kirkossa on todennäköisesti ollut myös hautavaakunoita ja muistomerkkejä, sillä kirkkoon hautaaminen oli 1700-luvulla tavallista.

Maallista yhteiskuntajakoa kuvasti myös penkkijärjestys, jossa kirkon penkit jaettiin säädyn, aseman ja varallisuuden mukaan. Kirkon ensimmäinen penkkijärjestys laadittiin vuonna 1763. Miesten puolella oli 16 penkkiä ja naisten puolella 12. Mahdollisesti saarnatuolin paikka vei tilaa naisten puolen penkeiltä. Myös etelä- ja pohjoissakara oli jaettu miesten ja naisten penkkeihin. Kirkkosalin penkkien pituus oli 5 kyynärää ja 7 tuumaa (eli noin 3 metriä). Yhdessä penkissä oli paikka kuudelle ihmiselle.¹⁷

¹⁴ Ringbom & von Bonsdorff 1998, 85.

¹⁵ Kuusanmäki 1962, 307–321.

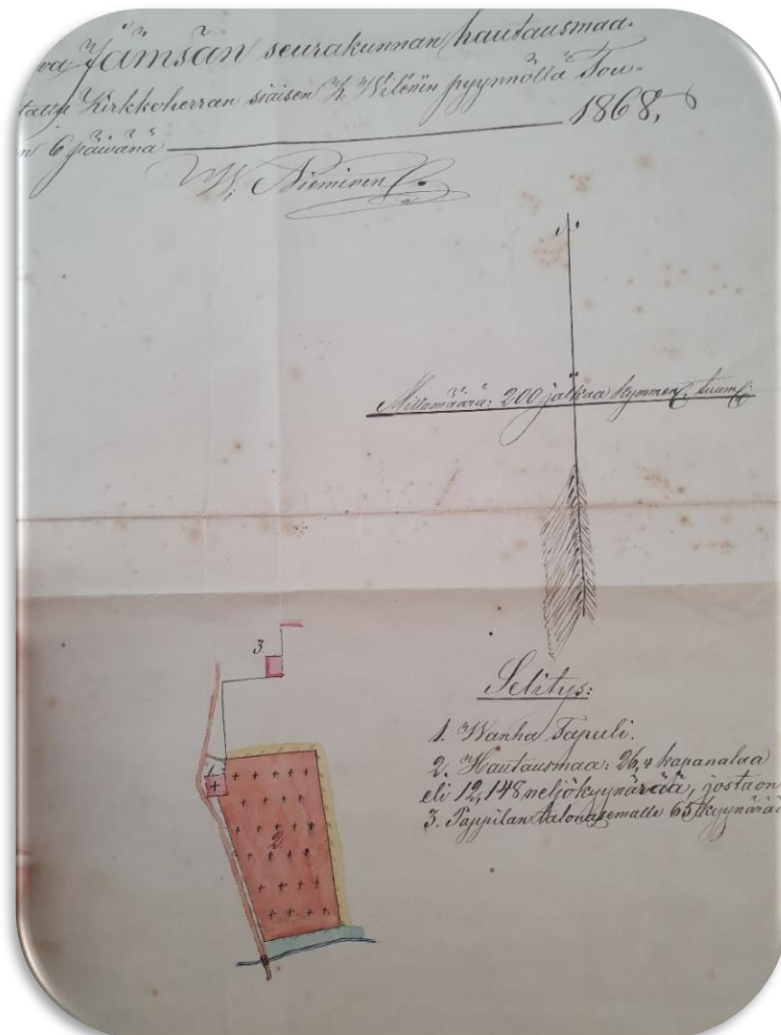
¹⁶ Ringbom & von Bonsdorff 1998, 87.

¹⁷ Kuusanmäki 1962, 314–315, 320.

Tapulit

Kirkontileistä vuodelta 1721 löytyy maininta tapulin rappujen korjaamisesta ja vuodelta 1756 tapulin kunnostamisesta.¹⁸ Muuta tapulista ei tiedetä. Vuoden 1684 lasimaalausikkunassa on kuvattu pieni paanukattoinen rakennus, jonka päädysssä on ovi. Sivulla on kaksi aukkoa, joista näkyy kaksi kelloa, joita tapulin juurelta naruilla soitetaan. Kuvan perusteella tapuli oli matala, mutta kuvauksen totuudenmukaisuudesta ei voida olla varmoja.

Uutta tapulia ryhdyttiin puuhaamaan 1760-luvulla, jolloin yhteyttä otettiin tunnettuun kirkonrakentaja Jaakko Lemetinpoikam Leppäseen. Tapulia rakennettiin usean vuoden ajan, mutta sen katsotaan valmistuneen vuosien 1769–1770 aikana. Tapuli sijaitsee nykyisen sankarihautausmaan luoteiskulmassa, tien varressa. Se purettiin vuonna 1874.¹⁹

¹⁸ Kuusanmäki 1962, 310 & 313.

¹⁹ Kuusanmäki 1962, 317

KIRKKO KALLIOLLE, 1824

Uuden kirkon paikasta ja rakentamisesta käytiin keskusteluja useamman vuosikymmenen ajan, aina 1790-luvulta asti. Paikaksi valikoitui kirkkoherra Heurlinin ehdottama Aittomäki, joka sijaitsi Kuopiosta tulevan maantien lähellä. Rakentaminen ei kuitenkaan alkanut ennen 1820-lukua. Tuolloin Jämsän emäseurakunnan väkimäärä oli yli 5000 henkeä, joten uuden suuremman kirkon rakentaminen oli tarpeen. Lopulta Suomen intendenttikonttorin A . W. Arppe suunnittelemaa kirkkoa ryhdyttiin rakentamaan vuonna 1823. Kirkko vihittiin käyttöön 19.12.1824.²⁰

Nykyisen kirkon paikalla sijainnut kirkko oli puinen, sisänurkista viistetty ristikirkko. Kirkko jäi valmistuttuaan hyvin pelkistetyksi ja vasta vuonna 1845 kirkkoon tehtiin laudoitus, joka maalattiin. Samalla katto paanutettiin ja kirkon tornia korjattiin.²¹

Kirkon sisätilat ja kiinteä sisustus

Kirkko oli kooltaan suuri ja avara. Kirkkosalissa oli 186 penkkiä, ja niihin mahtui lähes 1700 ihmistä. Lehtereitä oli kolme. Kirkon keskikupolin sisäkatto nousi yli 12 metriin. Alttarialue sijoittui kirkon eteläsakaraan ja sakasti sen taakse. Kuorialue sijaitsi samassa tasossa kirkkosalin lattian kanssa eikä kuoriaitaa ollut. Alttarikehä oli kantikas ja sen keskellä sijainnut päätyalttari oli korotetun tason päällä. Alttarikehän vierestä johti ovet sakastiin. Saarnatuoli sijoittui kuorin reunalle. Ikkunat olivat korkeita ja niiden yläreuna oli kaareva. Kristallikruunut, kaksi isoa ja kolme pientä oli hankittu vuonna 1825 Pietarista.²²

Kirkon sisälle koristemaalauksia tekemään valittiin vuonna 1848 turkulainen maalarimestari Carl Gustaf Söderstrand. Hän oppipoikineen maalasi kirkon alttariseinään draperiakoristeen, joka kuvasi laskoksilla olevaa kangasta. Kattoon tehtiin tähtiä sekä raamatullisia symboleita. Samalla lehterin kaiteisiin maalattiin 48:n raamatullisen henkilön kuvat.²³

Kirkkoherra Gustaf Magnus Nordström tilasi kirkkoon kaksiosaisen alttaritaulun. Taidemaalari Berndt Godenhjelmin tekemä teos saatiin kirkkoon vuonna 1848. Urut hankittiin vuonna 1874. Ne teki urkurakentaja Hans Petter Springer. Urut olivat 12-äänikertaiset.

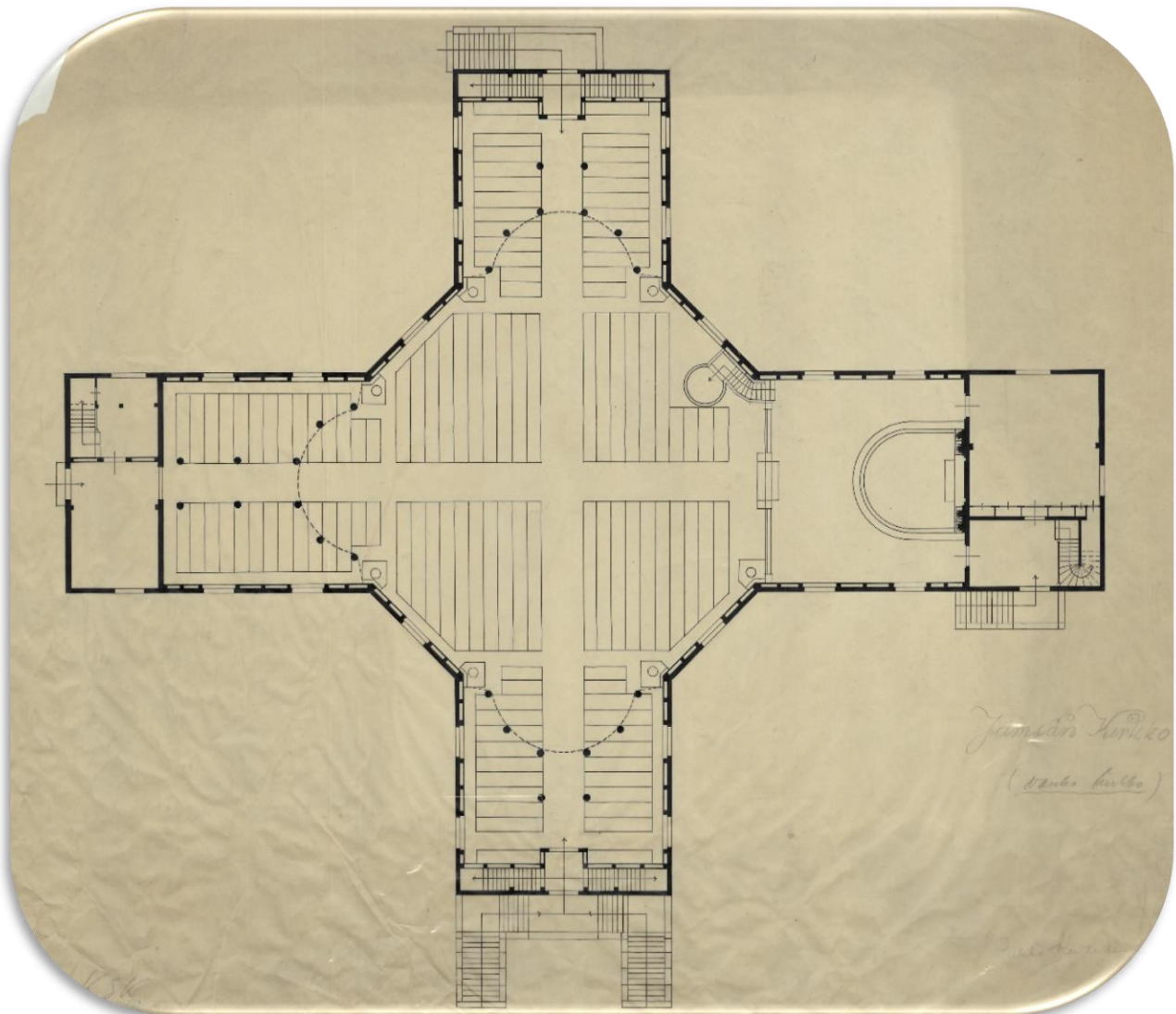
²⁰ Kuusanmäki 1962,

²¹ Kuusanmäki 1962, 335

²² Kuusanmäki 1962, 336-337; valokuvat (JämSRK arkisto)

²³ Kuusanmäki 1962,336-337.

Vuosisatojen vaihteessa kirkon lämmityskysymys tuli ajankohtaiseksi. Ennen lämmitysjärjestelmän hankkimista oli kirkkoa kunnostettava, jotta se pitäisi lämpöä. Kunnostustyöt suunnitteli arkkitehti J. Stenbäck ja ne toteutti Juho Ahlrot. Permantoa, kivijalkaa, ovia sekä ikkunoita tiivistettiin ja korjattiin. Eteläiselle ovelle tehtiin tuulikaappi. Sakastin välikattoa laskettiin ja sieltä kautta tehtiin portaat välikatolle. Välikattoon, viistokolkkien kohdalle tehtiin yksinkertaiset ikkunat. Lämmityskamiinat saatiin syksyksi 1906.²⁴ Välikaton ikkunat yhdessä lämmityskamiinoiden savupiippujen kanssa olivat näkyvä muutos kirkon ulkonäköön.

Kirkon pohjapiirros remontin jälkeen. Lähde: Kiianlehto, Sirkka. Aalto-yliopisto. Arkkitehtuurin mittauspiirrokset. ArkMP:1933_069.

²⁴ Kulha, 1974, 476.

Kohti 100-vuotis juhlia

Korjaustoimista ja lämmityksestä huolimatta kirkko oli 1900-luvun alussa huonossa kunnossa. Sen korjaamisesta päätettiin 27.1.1918, mutta levottomien aikojen vuoksi remontti siirtyi vuoteen 1921. Kirkon kunnostustyöt suunnitteli arkkitehti Kauno S. Kallio ja koristemaalaukset taiteilija Urho Lehtinen, joka myös itse toteutti työt. Kirkko kunnostettiin ja maalattiin ulkopuolelta. Katto kunnostettiin ja ikkunoihin lisättiin sisälasit. Ulko-ovet uusittiin ja niiden yläpuolelle tehtiin kaarevat ikkunat. Kirkon penkit uusittiin ja lehtereitä suurennettiin. Kuorialue korotettiin, sieltä poistettiin penkit. Kirkkosalin ja kuorin väliin tehtiin matala kuoriaita. Samalla saarnatuoli siirtyi pois kuorista viistetyn sisänurkan kohdalle. Altari ja alttarikehä uusittiin. Kirkon sisäseinät paneloitiin ja kupoli verhottiin. Uusitut seinäpinnat maalattiin vaaleiksi ja niihin tehtiin runsaista koristemaalauksia. Uudet, 32-äänikertaiset urut suunnitteli Martti Tulenheimo. Urkujen koristeellisen julkisivun suunnitteli arkkitehti Kallio. Syyskuussa 1921 pidettiin uudistetussa kirkossa ensimmäinen jumalanpalvelus.²⁵

Kirkon satavuotisjuhlia vietettiin 5. ja 6. päivä kesäkuuta vuonna 1924. Juhlajumalanpalveluksessa saarnasi piispa Jaakko Gummerus.

Kirkon palo

Iltapäivällä 24. toukokuuta vuonna 1925 kirkosta nousi savua. Lämmityskamiinan piipusta lähtenyt tulipalo tuhosi koko kirkon vain muutamassa tunnissa. Kirkkosalista saatiin pelastettua alttaritaulu sekä pienenpää irtaimistoa ja maalauksia. Sakastin yläpuolella olleesta kirkkomuseosta pelastettiin valtaosa esineistä. Kirkon paloa yritettiin aluksi sammuttaa, mutta sen huomattiin pian olevan mahdotonta. Silloin keskityttiin suojaamaan sen ympärillä olevia rakennuksia; pappilaa, sen talousrakennuksia ja kellotapulia. Ne kaikki säästyivät.

Uusi tapuli

Kirkon pohjoispuolelle valmistui vuonna 1857 Jaakko Kuorikosken rakentama ja Suomen intendenttikonttorissa suunniteltu kellotapuli. Uusklassista tyyliä edustavan tapulin alaosa on rapattua tiiltä ja yläosa puuta. Tapuli on valkoiseksi maalattu ja siinä on paanukatto.

Kellotapuliin sijoitettiin sen rakentamisvaiheessa kolme soittokelloa. Niistä yksi oli vuonna 1784 hankittu soittokello, joka vuonna 1954 sijoitettiin Miekkainpetäjän kappelin kellotorniin. Tapulin

²⁵ Kulha 1974, 477-478; III H: b 1; valokuvat (JämSRK arkisto).

pienin kello halkesi vuonna 1916, ja se myytiin romuksi Jämsänkosken tehtaille. Vuonna 1937 tapuliin tilattiin kaksi uutta kelloa, joilla korvattiin kaksi vanhinta kelloa. Tänä päivänä tapulissa soivat nuo kaksi Oy Lokomo Ab:n valmistamaa kelloa sekä pienempi vuonna 1832 Luvialta ostettu kello.

Tapulin alakerroksessa on kaksi sivuhuonetta, joista etelän puoleiseen huoneeseen tehtiin vuonna 1938 vainajien säilytystilat. Toinen huone toimi varastona. Nykyisin vanhassa varastohuoneessa on uurnien säilytystila. Vainajien säilytys tapahtuu alakerroksen keskellä.

JÄMSÄN VIIDES KIRKKO, 1929

Päätös uuden kirkon rakentamisesta tehtiin jo 4.6.1925. Uudelta kirkolta toivottiin samaa tyyliä ja muotoa kuin mitä palanut kirkko oli ollut. Arkkitehtikilpailun jälkeen valittiin Kauno S. Kallion suunnitelma, jonka mukainen kirkko vihittiin käyttöön 29.9.1929.

Jämsän kirkko edustaa 1920-luvun klassismia. Kirkko on rapattu tiilikirkko, joka on maalattu valkoiseksi. Kirkon sivusakarat ovat lyhyet ja kulmat viisteiset, jonka seurauksena näkyvyys alttarille on hyvä. Rakentamisen yhteydessä kirkkoon tehtiin urkulehteri, jonne urut saatiin vuonna 1934. Kirkon sisämaalaukset suunnitteli ja toteutti taitelija Urho Lehtinen.

Näkyvimmit muutokset kirkkoon tehtiin 1990-luvulla, kun sivusakaroihin rakennettiin lehterit ja päätyalttari siirtyi alttarikehän keskelle. Sisämaalauksen yhteydessä palattiin lähemmäs alkuperäistä värimaailmaa, kun 1960-luvun keltaisen ja ruskean sävyistä luovuttiin. Alun perin kirkkoon mahtui yli 800 henkeä, mutta tällä hetkellä sallittu väkimäärä on 680 henkeä muuttuneiden paloturvallisuusohjeiden ja kirkon penkkien poistamisen seurauksena.

Kirkon kellarikerrokseen valmistui vuonna 1929 alasali sekä suntion asunto. Näitä tiloja yhdistämään rakennettiin 1970-luvulla käytävä sekä sen yhteyteen WC-tilat ja kerhuhuone. Kirkon alasali on palvellut pian satavuotta erilaisten kokousten ja juhlien pitopaikkana. Kerhotoiminnan siirtyessä uusiin tiloihin jäi kerhotila varastoksi, mutta vuonna 2025 siitä on remontoitu viihtyisä olohuone seurakuntalaisten kokoontumispaikaksi. Suntion asunto palveli alkuperäisessä tarkoituksessaan vuoteen 2023 saakka. Uusittu museo sinne siirrettiin keväällä 2025.

Vanhojen kirkkojen käytössä olevaa esineistöä

Kirkon kuorin vasemmalla seinällä on keskiajalta peräisin oleva triumfikrusifiksi, joka on tiettävästi ollut käytössä jokaisessa Jämsän kirkossa. Keskiaikaisissa kirkoissa sen sijainti on perinteisesti ollut kuoriaidan päällä. Vuoden 1905 irtaimistoluettelossa mainitaan sen olleen vanhassa kirkossa (eli vuosien 1684–1824) alttarilla. Vuosien 1824–1925 kirkossa sen tiedetään vuoden 1921 remontin jälkeen roikkuneen saarnatuolin päällä.

On kerrottu, että krusifiksi olisi tuotu 30-vuotisen sodan aikana sotasaalina Jämsään, mutta ilmeisesti se on kotimaista tekoa ja kuuluu samaan sarjaan Sysmän, Tuuloksen ja Tyrnävän ristien kanssa. Valmistajaksi on epäilty niin sanottua *hämeen mestaria*. Ristillä ja krusifiksilla eri tekijät.

Krusifiksin alla puolella, vanhan lukupulpetin päällä, on pronssinen kynttelikkö. 13-paikkaisen kynttelikön keskellä laatta, jossa teksti "Annettu Jämsän Sotamiehildä tuntua sodasta 1790". Kynttelikkö oli käytössä alttarilla vuoden 1995 remonttiin saakka, jolloin se alttarin siirron yhteydessä siirrettiin kuoriseinälle.

Kuorissa, kastekappelin edustalla on puinen kahdeksan kulmainen pylväsmäinen kastemaljan pöytä. Sen on suunnitellut ja tehnyt vuonna 1922 Einar Salonen edellistä kirkkoa varten. Se pelastettiin kirkon palosta. Kirkon palosta pelastettiin myös alttaritaulu, jonka pelasti Evert Simola.

Alasalissa on käytössä vanha messinkinen kattokruunu vuodelta 1749. Sen alaosassa on kaiverrus: "Jämsän Pitäjän Emä Kirkon Crunu. H: Imberg toimittanut. gord i Stockholm af Johan Å Kiempe År 1749".

Lähdekirjallisuus

Juvelius, Einar W. 1927. Sysmän pitäjän historia I-II. Aika 1800-luvun puoliväliin.

Katiskoski, Kaarlo 1989: Jämsä Kirkonmäki Papinpelto. Rautakautisen löytöpaikan koekaivaus.

Kulha, Keijo K. 1974. Vanhan Jämsän historia 1860-luvulta vuoteen 1925.

Kuusanmäki, Lauri 1962: Kirkko ja seurakunta. Teoksessa: Suur-Jämsän historia II.

Laitinen, Erkki 1999: Keski-Suomen väestö. Teoksessa: Jokipii, Mauno (toim). Keski-Suomen historia I.

Lindberg, Bo 1998: Kuvataide ja käsityö. Teoksessa: Suomen taiteen historia. Schildts kustannus Oy.

Ringbom, Sixten & von Bonsdorff, Bengt 1998: Kuvataide. Teoksessa: Suomen taiteen historia. Schildts kustannus Oy.

Oja, Aulis 1954: Asutuksen vaiheet. Teoksessa: Suur-Jämsän historia I

Suvanto, Seppo 1954: Suur-Jämsän keskiaika. Teoksessa: Suur-Jämsän historia I